

WAGNERIANA CATALANA Nº 34 MAIG 2011

TEMA 10: ALTRES TEMES

**TÍTOL: APUNTS D'HISTÒRIA WAGNERIANA: ANTICIPACIONS DEL
CINEMA SONOR**

AUTOR: *Joan Alavedra*

Em sembla que els senyors crítics, indubtablement molt intel·ligents, que han defensat a peu i a cavall el que hem convingut a anomenar “art mut” o “art del silenci” em deixaran dir que estem assistint al triomf del cinema sonor.

Reconegut aquest fet, deixeu-me dir, encara, que un pur espectador no podrà estar-se de fer dues observacions. La primera, adreçada als detractors furiosos d'aquesta innovació, és demanar-los on han anat a parar tota aquella bastida d'arguments que els crítics de cinema més conspicus dreçaven contra el cinema sonor abans de conèixer-lo. No ho sé pas. La segona observació, és demanar-los si es que creuen, com sembla, que el cinema sonor sigui una cosa nova. Aquesta flamant meravella, aquest invent sensacional fou, justament, la primera aspiració del cinema en néixer.

I dic això perquè el dia que es faci una història del cinema –i un dia o un altre algú haurà de provar-ho– veureu com en els seus començos el cinema ens l'oferien sonor. Tots els de la meva edat –34 anys– poden recordar-se dels films sonors de Barcelona. Es clar que la paraula no procedia del film, sinó que hi era sobreposada des de bastidors per algú de la casa, però a l'espectador, imatge i so li arribaven en bloc, i és per això que aquelles representacions poden considerar-se com anticipacions del cinema sonor. Eren films curtets, que no assolien de bon tros la categoria artística ni la perfecció tècnica d'aquells films que ens presenta MIRADOR en les seves sessions com a pel·lícules retrospectives i, no obstant, ja anaven associats a la paraula i al so. Eren films que presentava el “Salón Napoleón” de la Rambla de Santa Mònica, la “Sala Mercè”, el “Teatro Soriano”, del Paral·lel i el “Diorama”. En un d'ells –al “Napoleón”– sortia la Marieta enfarinada –no recordeu aquesta precursora de “la Monyos?”– pujant a un cotxe, i algú, darrera de la pantalla, estafeta la seva veu que causava la hilaritat del públic. En un altre –al “Diorama”– una minyona entrava cantant al menjador amb una pila de plats i, en caure-li a terra, sentien

la gran trencadissa. Al vell teatre “Condal” actuaven els famosos mímic Onofri, una mena de precursors del cinema que encara el feien, diríem, a la vista del públic, ensenyant les cartes. Al “Soriano” hi havia la companyia Ibáñez-Rodríguez. Aquests senyors, que eren de carn i ossos i dotats de paraula, feien un espectacle completament mut, la pantomima. I un cop acabada aquesta, quan feien les pel·lícules, quan en lloc d’homes de debò dansaven segurament que el públic acabaria per ensopir-se amb tant de mutisme, els mímic treien la veu.

Ara bé: si a Barcelona el cinema ja en la seva infantesa esdevingué sonor gràcies a una aplicació, podríem dir-ne humana, no hi hagué cap país que el fes sonor gràcies a una aplicació tècnica? Sí. Aquest país fou –naturalment!– Alemanya. La senyora Henny Porten que, com saben els nostres lectors, és una “star” considerable, en un deliciós article publicat en una revista alemanya ens explica com anà la cosa. Fou el papà d’aquesta senyora el que tingué la gran pensada. Home decidit, no cal dir que de seguida la posà en pràctica. Per veure clarament una cosa –ja ho diu Chesterton– l’hem de girar del revés. És el que va fer el senyor Porten. En lloc d’aplicar unes paraules a un film –com feien els barcelonins– ell aplicà un film a unes paraules. Veureu. Agafà una placa de fonògraf –l’arribada de **Lohengrin**, per exemple– i en construí el film. Col·locà un decorat a la paret, escampà uns quants comparses, i quan la seva filla, que feia d’**Elsa**, estigué a punt, i ell, que feia de **Lohengrin**, hagué pres damunt la barca arrossegada pel cigne una actitud ben escaient, engegaven el disc i, al mateix temps, l’operador començava a filmar. Es tractava de representar el que cantava la placa. Així, doncs, als primers acords místics dels violins la comparsa adoptà una posició expectant. Després, en començar al disc el cant d’esbalaïment amb que la multitud acull l’aparició del Sant Cavaller, els comparses s’agitaren i obriren i tancaren la boca rítmicament. No cal dir que hom procurà que l’entrada de **Lohengrin** coincidís amb el moment en què a la placa es sentí la veu d’aquest i que el senyor Porten accionà adequadament i obrí la boca sempre que convingué i àdhuc, en un moment donat, avançà majestuosament dues o tres passes de cara al presumpte públic amb una boca badada com un calaix, fent grans esforços per aguantar el pinyol mut que, per ell, donava la placa. Tot anà com una seda. Acabat el disc, acabat el film. Pot dir-se doncs, que el primer manuscrit del

cinema fou una placa de fonògraf. L'espectacle, naturalment, tingué un gran èxit, i això els animà a filmar tots els "duos" existents i a organitzar "tournées" molt serioses per totes les ciutats alemanyes. La funció era anunciada, poc més o menys, així: "*Arribada de **Lohengrin**. Monumental film sonor de 30 metres (trenta!) de llargada. Representat pel senyor Porten i la seva filla Henny (**Lohengrin i Elsa**), amb les veus del senyor Caruso i la senyora Destinn, respectivament. El cor és format per alemanys de debò, amb les veus, però, del "Metropolitan" de Nova York.*" Hom engegava la placa i, al primer crit del senyor Caruso, la sala quedava a les fosques i apareixia a la pantalla el senyor Porten vestit de guerrer, amb una boca de pam. La correspondència entre el gest i el cant no era pas cap model de precisió i, sovint, s'equivocaven de disc. Aleshores, mentre a la pantalla hi havia una escena bucòlica, sorgia el bram d'algun baritonàs que cantava l'*Otel·lo* i feia els esgarips de la mort. Sort que els alemanys són gent de bona fe i tenen molta fantasia!...

JOAN ALAVEDRA

Revista MIRADOR

5 de juny 1930